

בחינה בדיני נזיקין - מועד ב - תשס"ו - הצעת פתרון

שאלה 1 - 80% - עד 6 עמודים

מיד לאחר נישואיהם יצאו מיכל ואורי לירח דבש בגליל. מיכל שתתה קצת יותר מידי, אך אורי הפיכה נהג ברכב. ליד חדרה, היה עליהם לחצות מסילת ברזל. במקום לא היה כל תימרור או מחסום, ואורי ומיכל סברו לתומם שמדובר במסילה ישנה שאינה עוד בשימוש. אורי החנה את המכונית כחצי מטר מן המסילה, בנקודה ממנה נשקף נוף מקסים של ארובות תחנת הכוח של חדרה, כיבה את המנוע, שלף מכיסו את שרשרת היהלומים שרכש בעבור מיכל, והושיט אותה למיכל כשחיוך של אושר נסוך על פניו. הרכבת לא אחרה לבוא (ברגיל, רכבות לא נוסעות בשעות כה מאוחרות, והיה זה חריג שקורה במוצא אחת לשנה). הרכבת "שיפשה" את מכוניתם של השניים וגרמה נזק רב לרכב. שרשרת היהלומים עפה מידו של אורי, לבלי שוב. מיכל ואורי נשרטו קלות, ונזקקו ליום אחד של אשפוז בבית החולים (משם המשיכו לירח הדבש, כמתוכנן). לרכבת נגרם נזק רכוש, ואחת הנוסעות, ג'ניפר, נפגעה קלות בגופה. אף היא אושפזה יום אחד בלבד להתאוששות, ושוחררה לאחר מכן היישר לשדה התעופה בדרכה לבוסטון.

א. מי חייב לשאת בנזקי הגוף שנגרמו למיכל, אורי וג'ניפר (הנח/י כי לכל הנוגעים בדבר היה ביטוח כחוק)? האם תשובתך היתה משתנה אם התאונה האמורה היתה נגרמת תוך כדי שאורי יורד מן הרכב? (15)

1. **פיצויים לג'ניפר** – המבטחת של חברת הרכבות חייבת לפצותה לפי חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים (להלן: החוק). (לאור סעיפים 5 ו-6 לפקודת הביטוח, יתכן שחברת הרכבות אינה מבוטחת, ואז היא עצמה תשלם את הפיצוי).

2. **פיצויים לאורי ומיכל** – בעת התאונה המנוע היה מכובה, והרכב לכאורה חנה. האם למרות זאת ניתן לראות באורי "משתמש"? גדר הספקות נובע בין היתר מהגדרת תאונת דרכים על פיה חניה במקום אסור היא סוג של שימוש ברכב המנועי (אך ראו הגדרת שימוש ברכב מנועי שאינה כוללת חניה). עם זאת, ה"משתמש" ברכב מנועי אינו זה שעושה "שימוש ברכב מנועי". ובכל זאת, לפי מבחן יצירת הסיכון, נראה שיש טעם לראות באורי משתמש כמשמעותו בחוק.

3. **אם התאונה היתה נגרמת תוך כדי ירידתו של אורי מהרכב**, אפשרית לכאורה הטענה שאורי הוא הולך רגל שנפגע על ידי הרכבת. אמנם הירידה היא בגדר "שימוש ברכב מנועי", אך עובדה זו כשלעצמה לא עושה את אורי "משתמש" כמשמעותו בחוק. מבחן הסיכון?

ב. הרכבת תובעת נזקי רכוש מאורי. אורי טוען שנוכח העדר כל סימן המלמד שהמסילה פעילה, ונוכח הסיכון הקטן מאד לגרם נזק לרכבת (שמסתכם בסך הכל בחמשת אלפים ₪), הוא לא התרשל כלפיה. מה דעתך על טענה זו? (10)

על מנת להכריע בשאלת ההתרשלות, יש לבחון את הוצאות המניעה של אורי מול תוחלת הנזק. בקביעת תוחלת הנזק, יש לקחת בחשבון לא רק את הנזק שנגרם לרכבת, אלא גם את הנזק שהיה צפוי להיגרם לאורי (שאלת הסיכון העצמי, פ"ד ולעס נ' אגד). מהן הוצאות המניעה של אורי? האם קיימת צפיות טכנית?

ג. מסתבר שהעדר התמרור והמחסום נבע מכך, שהחברה הקבלנית "ביטחון ושלום" שאמורה היתה לחדש את התימרור במקום ולהחליף את המחסום הישן בחדש, בהתאם לחוזה שלה עם הרכבת, פירקה שעה קודם לתאונה את כל התמרורים, והסירה את המחסום, מתוך מחשבה שבשעה כה מאוחרת רכבות אינן נוסעות. האם בדרך כלשהי ניתן לתבוע מהחברה הקבלנית פיצויים בגין נזקי הגוף שנגרמו בתאונה? (15)

1. גם אם החברה הקבלנית נהגה ברשלנות, אורי, מיכל וג'ניפר אינם זכאים לפיצויים ממנה, לאור עקרון ייחוד העילה הקבוע בסעיף 8 לחוק.

2. לפי פ"ד חוסין נ' טורם, הוראתו של סעיף 8 הנ"ל הינה הוראה מהותית, וככזו היא שוללת גם את זכותה של חברת הרכבות (או חבי הביטוח שלה) לשיפוי מצד החברה הקבלנית.

3. ואולם, בשונה מהמקרה שנדון בפסק הדין הנ"ל, במקרה שלפנינו קיימים יחסים חוזיים בין חברת הרכבות לחברה הקבלנית, ולכן האחרונה עשויה לחוב כלפי הראשונה בגין הפרת החוזה (כאשר הנזק שנגרם עקב הפרה הוא הפיצויים שבהם חוייבה הרכבת לפי חוק הפיצויים).

4. מצד שני, חיובה בפיצוי - המבוסס בעיקרו של דבר על רשלנות כלפי הנפגעים - עשוי להוות הכנסתה של החבות הנוזיקית "בדלת האחורית" תוך עקיפתה של הוראת ייחוד העילה.

ד. מה סיכויי התביעה כנגד החברה הקבלנית בגין אבדן השרשרת היקרה ובגין עגמת הנפש והנזק הכספי בגין קיצור ירח הדבש ביום אחד (מיכל לא יכולה היתה להאריך את ירח הדבש עקב קשיות עורפו של ה"בוס" שלה)? (15)

1. לגבי שרשרת היהלומים, נשאלת השאלה אם לא מדובר בנזק רחוק ובלתי צפוי. זוהי שאלה נורמטיבית, שיש להכריע בה לאור שיקולי צדק והרתעה. האם ניתן לעשות היקש מעקרון הגולגולת הדקה, לפיו אם היקף הנזק אינו צפוי, אך סוג הנזק ואופן התרחשותו בקווים כלליים צפויים, יחוב המזיק במלוא הפיצוי - פ"ד משה נ' קליפורד (בנוס)?
2. באשר לעוגמת הנפש: מחד גיסא, העובדה שזק זה אינו עומד בפני עצמו אלא נלווה לנזקים ממוניים, מעוררת חשש מפני מתן פיצוי כפול לניזוק (השוו הדיון שערכנו בפ"ד בלומנטל נ' תיכון). מאידך גיסא, בנסיבות אלה פחות מתעורר החשש שמתן הפיצוי יעודד תביעות סרק (פ"ד עירית ירושלים נ' גורדון, פ"ד אלסוחה).
3. באשר לנזק הכלכלי: האם ראוי לפצות את אורי ומיכל בגין הנזק הכספי הכרוך בקיצור ירח הדבש? יש לבחון את השיקולים נגד הטלת פיצוי בגין נזק כלכלי (הרחבת מעגל הניזוקים, העדר נזק חברתי, סיכויי רקע וכו') - האם רלוונטים בענייננו?

ה. הנח שעקב התאונה ג'ניפר איחרה לטיסה, ועלתה על טיסה מאוחרת יותר. המטוס בו אמורה היתה ג'ניפר לטוס, אך לא טסה, התרסק. האם עובדה זו משפיעה לדעתך על עילת תביעתה של ג'ניפר בגין נזקי הגוף שנגרמו לה? כדי לענות על שאלה זו, נסה אף להשוות בין הדילמה העולה מן הסיטואציה לבין שאלת "הנטייה הסיבתית". (10)

השאלה היא האם במקרה הנדון יש לקזז את טובת ההנאה לה זכתה ג'ניפר מהנזק שנגרם לה (פ"ד זלסקי נ' הועדה המקומית לתנו"ב). נראה שלא, משום שהתאונה לא הקטינה את הסיכון של ג'ניפר להיפגע בהתרסקות מטוס, כלומר לא מתקיימת דרישת הנטייה הסיבתית ביחס לטובת ההנאה, ובהעדר קשר סיבתי בין התאונה לטובת ההנאה, אין כנראה לקזז אותה מהנזקים שנגרמו עקב התאונה.

ו. הנחי שהסרת המחסום והתימור נעשתה על ידי מחבלי החיזבאללה. כיצד משפיעה עובדה זו על סיכויי התביעה של מיכל ואורי בגין נזקי הגוף והרכוש שנגרמו להם? האם תשובתך היתה משתנה אם המעשה האמור נעשה על ידי משה חברו של אורי, שידע שאורי אוהב לעצור בנקודת הנוף שבה עצר, ושלא יכול היה לסלוח לו על שנישא למיכל? (15)

1. א. מדובר בפעולת איבה, ולכן אורי ומיכל אינם זכאים לפיצוי מכוח החוק (ר' הגדרת המונח "נפגע" בחוק). במצב זה, יוכלו אורי ומיכל לתבוע הן את נזקי הגוף והן את נזקי הרכוש שנגרמו להם מכוח פקודת הנזיקין (בנוסף לתביעה אפשרית לפי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה).
 - ב. חברת הרכבות תוכל אולי לטעון להגנתה כי גם אם התרשלה, פעולת המחבלים מהווה גורם זר מתערב המנתק את הקשר הסיבתי בין התרשלותה לבין הנזק.
 - ג. כמו כן תוכל לטעון כי עומדות לה הגנות האשם התורם וההסתכנות מרצון (להגנה האחרונה אין סיכוי לאור פרשנותו של סעיף 5 לפקודה על ידי בתי המשפט).
 - ד. מיכל תוכל גם לתבוע את אורי בגין רשלנות, והלה עשוי להשמיע טענות הגנה דומות.

2. א. אם חברו של אורי הוא שהסיר את המחסום והתמרורים, יש לבדוק אם המקרה נכנס לגדר החזקה הממעת שבהגדרת "תאונת דרכים". לאור לשון החוק, נראה שלא חלה החזקה הממעת, שכן הנזק נגרם על ידי השפעתו של המעשה העברייני על השימוש ברכב המנועי ולא על ידי המעשה העברייני עצמו. ואולם, ניתן לבקר את ההבחנה הקבועה בחוק, ולבחון האם השימוש בכלי רכב מגביר סיכונים מעין אלו (לרצח).
 - ב. מכל מקום, גם אם החזקה הממעת לא חלה והמקרה מוגדר כתאונת דרכים, יש לשים לב שלא חל עקרון ייחוד העילה (מעשה מכוון), ולפיכך מיכל ואורי רשאים לתבוע את משה מכוח פקודת הנזיקין, ואף חברת הרכבות תוכל לתבוע מהאחרון שיפוי.

שאלה 2 – 20%

הבא שלוש דוגמאות לשאלות משפטיות המתעוררות בתחום דיני הנזיקין, בהן מתעורר מתח בין עקרונות ההרתעה מצד אחד, לבין עקרונות הצדק המתקן או הצדק המחלק מן הצד השני. כיצד היית מציע/ה לפתור את השאלות הללו, בהנחה שבאופן עקרוני גם שיקולי הרתעה וגם שיקולי צדק פועלים במקביל בתוך דיני הנזיקין?